

Úvod

druhé straně musel i jim připadat podivný cizinec ze Západu, který se rozhodl hrát si na jednoho z nich, jako vetřelec. Přes všechno toto vzájemné nepochopení byl Jeroným jedním z prvních latinských církevních otců, který se pokusil překročit propast stojící mezi ním a světem východních poustevníků a zprostředkovat západnímu světu mýtus pouště.

*

Zatímco na Západě bylo v té době mnišské hnutí stále ještě v plenkách a ani Augustinus, jak sám přiznává, neměl o existenci „služebníků Božích“ dlouho tušení,²² na Východě byli *monachoi*, neboli „ti, co žijí v osamocení“, známi už téměř sto let. V písečných dunách i vyprahlých horských úbočích egyptské a syrské pouště vyrůstaly početné mnišské kolonie, do nichž proudily zástupy mladých mužů toužících po bližším vztahu k Bohu. Jak s jistou mírou nadsázky poznamenává Athanasios v *Životě sv. Antonína*, kdysi liduprázdná poušť se začala pozvolna měnit „v město“.²³ Nejznámější poustevnické kolonie se co do počtu obyvatel skutečně mohly srovnávat s městským osídlením. Potvrzuje to i jeden z poutníků, který na přelomu 4. a 5. stol. navštívil některé mnišské komunity v Egyptě a v Sýrii. Tento poutník se jmenoval Palladios (364–431) a o dvacet let později, už jako biskup v maloasijském městě Hellénopolis, vtělil své dojmy, včetně porůznu posbíraných ústně tradovaných vyprávění a anekdot o prvních otcích pouště, do spisu adresovaného císařskému hodnostáři Lausovi a nazývaného proto *Historia Lausica* (Dějiny věnované Lausovi). V tomto svém díle popisuje jednu z nejstarších poustevnických kolonií, jež se rozkládala v egyptském pohoří Nitria, těmito slovy:

„Toto místo obývá na pět tisíc mnichů, kteří vedou různé způsoby života, každý podle svých schopností a přání. Mohou žít zcela sami, po dvou, po třech nebo v libovolně velkých společenstvích. V pohoří se nachází sedm pekáren, jež slouží nejen

²² Srv. Augustinus, *Confess.* VIII,6.

²³ Srv. Athanasios, *Vita Ant.* 14.

Sv. Jeroným, volání pouště a legendy o poustevnících

těmto mnichům, ale i poustevníkům žijícím odloučeně v širé poušti. Ti jsou ztělesněním dokonalosti a jejich počet dosahuje přibližně šesti set. Zde jsem pobýval u blahoslavených a svatých otců, velkého Arsinia a Putufasta, Hagióna, Kronia a Serapeia, a vyslechl od nich mnoho působivých příběhů o dávných otcích pouště. Pod jejich vlivem jsem se nakonec sám odebral do hloubi pouště. V pohoří Nitria se nachází jeden velký kostel, u nějž rostou tři palmy, a na každé z nich visí důtky. Jedny jsou určeny ke kárání provinivších se mnichů, další k trestání lupičů, objeví-li se zde nějakí, a poslední k nápravě návštěvníků, dopustí-li se nějakého přečinu. A tak, je-li kdokoli usvědčen z přestupku a zaslouží si trest, musí obejmout palmu a je mu vysázen stanovený počet ran na záda. Poté je propuštěn. Poblíž kostela stojí také *xenodochium*, budova pro hosty, která je stále otevřena příchozím a v níž lze setrvat i dva nebo tři roky, dokud se host sám nerozhodne odejít. Jeden den v týdnu mohou strávit v klidu, ostatní dny jsou však zapojeni do práce, ať už při obdělávání půdy, v pekárně nebo v kuchyni. A má-li někdo rozumné důvody, proč nemůže pracovat, dají mu knihu, aby četl, a nedovolí mu s nikým promluvit až do šesti hodin. V pohoří žijí i lékaři a pekaři, pije se zde a prodává víno. Oděv z lněného plátna si zhotovuje každý sám vlastníma rukama, takže jsou prakticky ve všem soběstační. Kolem deváté hodiny večer se pak z každé poustevny ozývá zpěv hymnů a žalmů na počest Krista, doprovázený modlitbami. Neznalý by se proto mohl domnívat, že byl vynesena na nebesa a ocitl se v ráji. Kostel, v němž se scházejí jen o sobotách a nedělích, spravuje osm kněží. Mši však slouží pouze nejstarší z nich, který také káže a uděluje rozhřešení, ostatní kolem něj jen mlčky sedí.“²⁴

Samotné počátky křesťanského mnišství jsou nejasné, a jak ukazuje předmluva k legendě *O Pavlovi, prvním poustevníkovi*, vedly se o této otázce spory už v Jeronýmově době. Jeho současníci se na ni snažili odpovědět aitiologicky, tzn. určit praotce mnišského způ-

²⁴ Palladios, *Hist. Laus.* 7 (PL 73,1098A–D).